

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้พบว่า ชุมชนได้วิวัฒนาการเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีระบบการปกครองแบบรวมศูนย์มีสถาบันพระมหากษัตริย์ทำหน้าที่ปกครองและมีกรรมสิทธิ์เหนือที่ดิน และแรงงานมีระบบศักดินา คนในสังคมมีความสัมพันธ์ลักษณะเป็นระบบมูลนายและไพร่/ทาส อย่างไรก็ตามสภาพของชุมชนไทยในขณะนั้นก็ยังมิมีชุมชนที่เป็นศูนย์กลางคือ เป็นเมืองหลวง และมีหัวเมืองรอบนอกที่เป็นชนบท

ในช่วงทศวรรษ ๒๓๙๐ - ๒๔๐๐ ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพไปเป็นการผลิตเพื่อการค้า การให้กรรมสิทธิ์ในการจับจองที่ดินแก่ชาวนา และมีการอพยพแรงงานเข้าสู่ ภาคกลางเพื่อทำงานหารายได้ เกิดภาคอุตสาหกรรมขึ้นในเมืองหลวงซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ทำให้ชนบทต้องพึ่งพาทุนและเทคโนโลยีต่าง ๆ จากเมืองหลวง ในส่วนของการเมืองการปกครอง ก็มีการสร้างระบบราชการเกิดขึ้น ทำให้เกิดการรวมอำนาจสู่เมืองหลวง และมีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของชุมชนในหมู่บ้าน ชนบทมีการกำหนดแผนบูรณะชนบท โดยการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาจิตใจ การรู้จักทำงานร่วมกัน อันเนื่องมาจากการทำสัญญาเบาว์ริง ในปี ๒๓๙๘^๑ พุทธศักราช ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริให้ทดลองจัดตั้งการปกครองแบบใหม่ในระดับท้องถิ่น เรียกว่า “สุขาภิบาลกรุงเทพ” การจัดตั้งครั้งนั้นเกิดจากรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสยุโรปและประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ หลายครั้ง และได้ทรงทอดพระเนตรบทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นในการดูแลท้องถิ่นของตนเอง

ในการจัดตั้งสุขาภิบาลเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ หน้าที่สำคัญของหน่วยปกครองดังกล่าว คือ การรักษาความสะอาดในชุมชนของตน การบูรณะและการจัดสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการใน ชุมชน เช่นถนน ไฟฟ้า ตามเส้นทางสวนสาธารณะ สนามกีฬา ฯลฯ สุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นการปกครองท้องถิ่นโดยข้าราชการประจำ^๒

พ.ศ. ๒๔๑๕ มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕ รวมเทศบาลกรุงเทพกับเทศบาลธนบุรี และองค์การปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ เข้าด้วยกันกลายเป็น “กรุงเทพมหานคร” ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมาจากการแต่งตั้งในระยะเริ่มต้น ลักษณะองค์กรของ กรุงเทพมหานคร คือมีสภา กรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ มีสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งเขตละ ๑ คน และมีฝ่ายบริหารคือผู้ว่า กรุงเทพมหานคร ทั้งหมดอยู่ในวาระ ๔ ปี

^๑ดร. โกวิท พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บพิธการพิมพ์ จำกัด ๒๕๕๑), หน้า ๓๕๕.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๑.

ในช่วงทศวรรษ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๐ ท้องถิ่นได้รับความนิยมอย่างมากประการหนึ่งเพราะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่รับรองสถานะของสิทธิชุมชนทำให้กระแสท้องถิ่นได้รับการขานรับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต

พ.ศ. ๒๕๕๑ มีการจัดระเบียบชุมชนในรูปแบบของ “สภาองค์กรชุมชน” ตาม พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งในเวลาต่อมา มีการจัดระเบียบ “สภาองค์กรชุมชนระดับตำบล” เกิดขึ้นโดยมีการจัดให้มีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล โดยที่สมาชิกสภาประกอบด้วย สมาชิกที่เลือกมาจากตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชนในระดับตำบลหมู่บ้าน มีการแจ้งจัดการจัดตั้งไว้ก่อนและสมาชิกส่วนหนึ่งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน ๑ ใน ๕ ของสมาชิกที่เป็นตัวแทนองค์กร

ปัจจุบันคำว่า “ชุมชน” มีความหมายในลักษณะต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านการปกครอง ด้านการพัฒนา และด้านวิชาการตั้งแต่ความหมายที่เป็นรูปแบบของหน่วยทางสังคมและสถาบันการปกครอง เช่น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนแออัด ตลอดจนลักษณะของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในเชิงกระบวนการและแนวคิดที่หลากหลาย เช่น องค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมชุมชน สิทธิชุมชน และอำนาจชุมชน เป็นต้น

เขตพญาไท มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๙.๕๙๕ ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรมีประชากรรวมทั้งสิ้น ๗๘,๐๕๘ คน และมีจำนวนชุมชน ๒๘ ชุมชน แต่ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท ซึ่งมีข้าราชการตำรวจและลูกจ้างจำนวน ๙๙๒ ครอบครัว และจำนวน ๓๖ อาคาร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นแหล่งการค้า การบริการ และแหล่งที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ประชากรในเขตพญาไทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย สถานประกอบการ ที่ประกอบธุรกิจ ทั้งด้านการค้าและแหล่งบริการจำนวนมากจึงมีประชากรแฝงที่อพยพมาจากชนบทเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อาชีพหลัก ได้แก่ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย อาชีพเสริม ได้แก่ อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น งานประดิษฐ์ สินค้าโอท็อปผลิตและขายพวงมาลัย^๓

สภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การใช้ชีวิตที่ต้องแข่งกับเวลา เป็นมนุษย์แรงงานทำให้ประชากรในชุมชนต้องดิ้นรนสู้กับชีวิตที่ต้องอยู่ในสังคมที่มีปัญหา เพื่อความอยู่รอดของตนและคนในครอบครัว ปัญหาที่ชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท ต้องเผชิญ และตามแก้ไขป้องกันตลอดมา ทั้งที่ประสบผลสำเร็จบ้างและยังล้มเหลวบ้าง คือ

๑. ปัญหาความยากจน คนยากจนมีจำนวนเพิ่มขึ้น การว่างงานของชุมชน การกระจายรายได้ของประชากรในชุมชน ไม่ดำเนินไปด้วยดี ฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกลกันมากขึ้น

๒. ปัญหาด้านสุขภาพ ประชากรในชุมชนขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน สุขภาพทางกายไม่ดี สุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลง ชีวิตคนในชุมชนที่เรียกว่าเจริณมีลักษณะสับสน วุ่นวาย คนมีทุกข์ใจมากขึ้น

๓. ปัญหาด้านการศึกษา ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก เกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ความยากจน ยาเสพติด เป็นต้น

^๓เอกสารรายงานประจำปีของชุมชนแฟลตตำรวจลือชา(๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘).

๔. ปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อาชญากรรมยังแพร่หลาย จัดแะ ขโมย ชิงทรัพย์ เงินกู้ยืมระบบ ค่าสิ่งผิดกฎหมาย การพนันในรูปแบบต่างๆเยาวชนห่างไกลวัดไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญทางด้านจิตใจเป็นต้น

๕. ปัญหาด้านวัฒนธรรม มีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรม มีค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ค่านิยมบริโภคและความนิยมฟุ้งเฟ้อแผ่กระจายทั่วไป

๖. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น เกิดมลภาวะทั้งในน้ำ และท้องฟ้า คุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชากรในชุมชนทั่วทุกคนการบริหารจัดการชุมชนจึงเป็นหน้าที่หลักที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันรับผิดชอบ ภาครัฐคณะกรรมการบริหารชุมชน สมาชิกภายในชุมชนต้องช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารทางด้านวัตถุ เช่น ที่อยู่อาศัย ทัศนียภาพของชุมชน เป็นต้น นอกจากบริหารทางด้านวัตถุแล้วต้องมีการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย คือส่งเสริมมุ่งเน้น ในเรื่องทางการศึกษาเน้นในการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน เน้นให้คนอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม และส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม ในทางพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุผลและความเป็นมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะทำการวิจัยการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ กับการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรที่ประสานงานสนับสนุนการดำเนินงานและ สนองนโยบายของภาครัฐให้บรรลุเป้าหมาย มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ ชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม มีความแตกต่างกันอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชาในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการของชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑ ด้านทฤษฎี ๒ ด้านปฎิบัติ ๓ ด้านอัตถจริยา ๔ ด้านสมานัตตตา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรของการวิจัยไว้ ๒ ประเภท ได้แก่

ด้านตัวแปรต้น(Independent Variables)คือสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และปัจจัยเกี่ยวกับหลักธรรมด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่หลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา

ด้านตัวแปรตาม(Dependent Variables)ได้แก่ การบริหารจัดการชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มีประชากรทั้งหมดจำนวน ๑,๐๑๑ คนซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๗ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จำนวน ๙ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะชุมชนในชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ จนถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕. สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หรือ เหตุอันเป็นทางให้เกิดผล หรือ ประสิทธิผล

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การพัฒนา การปรับปรุงแก้ไข โดยการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ มาปรับใช้ให้เข้ากับการบริหารจัดการของชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นองค์กรชั้นนำด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีกฎเกณฑ์และการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำการจัดการ การจัดกิจกรรมและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สำหรับชุมชนที่จะใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา โดยหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนชุมชนแพลตฟอร์มจลือชา เป็นตัวนำในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และวัฒนธรรมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง หลักธรรม ๔ ประการที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกมิตร เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกันได้แก่

๑. **ทาน** คือ การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บริการโดยมีการเสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และคำแนะนำเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

๒. **ปิยจา** คือ การให้บริหารการจัดการโดยมีการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันถือ พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็ประโยชน์ เหมาะสมกับชุมชน

๓. **อิตถจริยา** คือ การบริหารการจัดการชุมชน โดยทำตนให้เป็นประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการและการบำเพ็ญตนให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่ผู้มารับบริการในชุมชนมุ่งเน้นส่วนรวมเป็นสำคัญ

๔. **สมานัตตตา** คือการให้บริการโดยเป็นผู้มีความเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้แก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี และให้ความเสมอภาคแก่คนในชุมชน ปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างเท่าเทียม การวางตนวางบุคคลได้อย่างเหมาะสมต่อชุมชนนั้นๆ

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการชุมชน
แฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๒ ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารจัดการ
ชุมชนแฟลตตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการชุมชนแฟลต
ตำรวจลือชา ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร